

דקדוקי קריאה והדרכה לקורא בציבור בפרשת שמות בהפטרה ובראשון של וארא

א ג	יִשְׁשַׁכָּר: יש לקרוא יִשְׁכָּר, השי"ן השנייה כאילו אינה קיימת
א י	הִבֵּה נִתְחַכְמָה: הנ"ן רפויה ¹
א יא	עֲנֵתוֹ: יש להדגיש את הנ"ן, לשון ענוי. רַעְמָסֶס: העי"ן בפתח והמ"ם בשוא נח. במקומות האחרים העי"ן בשוא נח והמ"ם בשוא נע
א טו יח כ	לְמִלֻּדָת לְמִלֻּדָת לְמִלֻּדָת: השוא במ"ם נח למרות הגעיא בלמ"ד ²
א טז	וַחֲיָה: מלעיל, הטעם בחי"ת והי"ד רפויה ללא דגש. המילה כולה קמוצה
א יז	וַתִּירָאֲנִי: האל"ף נחה אינה נקראת כאילו כתוב וַתִּירָאֲנִי מי שקורא את האל"ף ותִּירָאֲנִי עובר למשמעות ראייה במקום יראה. הַמִּלֻּדָת הַמִּלֻּדָת: השוא במ"ם נח למרות הגעיא בה"א
א יט	הַמִּלֻּדָת: המ"ם ללא דגש ובשוא נח, אין געיא בה"א
א כ	וַיִּטֹּב: הי"ד הראשונה בצירי ולא בחירק, השנייה נחה – לא מבוטאת
א כא	כִּי-יִרְאֶוּ: הרי"ש בשווא נע, הקורא בשווא נח משבש את המשמעות
ב ג	הַצְפִּינוֹ: הצד"י דגושה ובשוא נע, אין דגש בפ"א. תָּבַת גָּמָא: טעם נסוג אחור לת"ו הראשונה. וַתַּחֲמֹרָה בַּחֲמֹר: אין מפיק בה"א ולכן הבי"ת אחריה רפה ³
ב ז	הַעֲבֵרִית: הרי"ש בחירק חסר והי"ד אחריה בדגש חזק וחולם (אין לקרוא כאילו יש שם אל"ף)
ב ט	וְאֲנִי אֶתֵּן אֶת-שְׁכָרְךָ: טעם טפחא בתיבת וְאֲנִי
ב יד	הַלְהַרְגֵנִי: הלמ"ד ללא דגש ובשוא נח, הה"א השניה בקמץ חטוף (קטן)
ב יז	וַיִּגְרְשׁוּם: הרי"ש בשוא נע לא בחט"ף ⁴
ב כ	וַיֹּאכֵל לֶחֶם: טעם נסוג אחור ליר"ד
ב כב	נִכְרִיָּה: הנ"ן בקמץ קטן, הרי"ש בחירק חסר והי"ד אחריה בדגש חזק
ב כד	אֶת-אַבְרָהָם אֶת-יִצְחָק וְאֶת-יַעֲקֹב: על פי רוב מוטעם טפחא, מרכא סו"פ ⁵
ג ב	וַיִּירָא: במלרע, הטעם בוא"ו אך ההטעמה ברי"ש
ג ז	אֶת-עֲנִי: העי"ן בחטף קמץ והטעם בנ"ן. נִגְשִׁיו: הגימ"ל בשווא נע והשי"ן שמאלית, בדומה לו גם בהמשך ה ו אֶת-הַנְּגִשִּׁים
ג ח	וְלֹהֲעֹלְתוֹ: ול-ה-ע-לתו, למ"ד שווא נח, געיה בה"א, עי"ן בחטף ⁶
ג ט	בָּאָה: הטעם בבי"ת מלעיל לשון עבר
ג יא	אֲנֹכִי: הטעם המפסיק משנה את ההטעמה למלעיל

¹ לפי כללי "אתי מרחיק" האות הראשונה מודגשת רק כשהיא מוטעמת. כאן יש בנ"ן געיא, ואין בו די להדגיש.

² תנ"ך ברויאר מוסד הרב קוק עמו' תד, וספר טעמי המקרא עמ' 199.

³ בניגוד להמשך פס' ח וַתִּאֶמֶר-לָהּ בַת-פְּרֹעֹה שאז המפיק סוגר את ההברה האחרונה של התיבה הראשונה

⁴ גם בכ"י לנינגרד אין געיא

⁵ על פי תורה קדומה: הטפחא בתיבת 'את-יצחק', אבל לא נתקבל כך.

⁶ במילה זו כיון שיש געיא-מתג בוי"ו בראש המילה, לא סומנה געיא בהמשך. אבל זה מקום ראוי לגעיא בגלל החטף שאחריו וריחוקו מהטעם.

ג יג וְאֶמְרוּ-לִי: גְּעִיָּה בִּאלֹהִים

ג טו כָּה-תֹאמְרוּ: כִּי מוֹקֵף וְלֹא בְּמוֹנָח

ג יח הָעֵבְרִיִּים: הֲרִי"ש בְּחִירָק חֹסֵר וְהִי"ד אַחֲרֵיהּ דְּגוּשָׁה וּבְחִירָק מֵלֵא, אֵין לְקֹרֵא 'הֵעֲבִירִים'

ג כ נִפְלְאוּתִי: הֲתִי' בִּפְתַּח וְלֹא בְּקִמְץ. אֵין לְהִשְׁגִּיחַ בְּקִמְץ שֶׁל "קוֹרֵךְ" אוּ סִימָנִים⁷ וְכֹד'. אֶעֱשֶׂה: עֵיִן בְּפִרְשֵׁת וִיחִי. הֲעִי"ן בְּחֹטֵף סָגוּל וְאֵין לְהִשְׁגִּיחַ בְּשׁוֹא שֶׁל קוֹרֵן וְהַנִּגְרָרִים אַחֲרָיו⁸

ג כֹּא הָעֵם-הַזֶּה: גְּעִיָּה בִּה"א הִרְאֻשׁוֹנָה

ג כב תִּלְכּוּן: מִלְרַע

ד ו יִחְזֹק בּוֹ: הַמִּילִים אֵינָן מוֹקְפוֹת, הִטְעַם נִסּוּג לִי"ד

ד ו הִבֵּא-נָא: גְּעִיָּה בִּה"א

ד ז שָׁבָה: מִלְעִיל

ד ט הִיָּאֵר: י"ד בְּשׁוֹא נַח

ד יא מִי שֶׁם פֶּה לְאָדָם: מוֹנַח מוֹנַח זֶרְקָא סָגוּל, אֵין לְהַחֲלִיף אֶת הַמוֹנַח הַשְּׁנִי בְּמִקָּף וּלְחַבֵּר אֶת שְׁתֵּי הַתִּיבּוֹת אֲלֵא יֵשׁ לְהַרְחִיב

ד טז וְהִיָּה הוּא: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לֵה"א הִרְאֻשׁוֹנָה. תְּהִיָּה-לֹו: גְּעִיָּה בִּת"ו. לְאֱלֹהִים: הֵא"ף כָּלֵל אֵינָה נִשְׁמַעַת

ד יח אֲלֹכָה נָא: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לֵא"ף בְּמוֹנַח (לֹא מוֹקְפֵת) וְהִלֵּמ"ד בְּשׁוֹא נַע וְלֹא בְּחֹטֵף⁹

ד יט הַמְּבַקְשִׁים: הַמ"ם בְּשׁוֹא נַע, הִק"ף בְּשׁוֹא נַח וְלֹא דָגֵשׁ

ד כג שְׁלַח: יֵשׁ לְהַקְפִּיד לְהַדְגִּישׁ אֶת הַלֵּמ"ד, לְשׁוֹן צוּוִי (פִּיעֵל) וְלֹא לְשׁוֹן עִבֵּר (קֵל)

ד לֹא אֶת-עֲנָנִים: עִי"ן בְּקִמְץ קֶטֶן, נִר"ן בְּשׁוֹא נַח וִי"ד בְּקִמְץ. יֵשׁ לְקַרֵּא עוֹנֵי-יָם

ה ג נִלְכָּה נָא: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לִנִּר"ן וְהִלֵּמ"ד בְּשׁוֹא נַע

ה יג כָּלֹו: בְּמִלְרַע וּדְגֵשׁ חִזַּק בִּלֵּמ"ד

ה כֹּא יִרְאֵ: הִטְעַם בִּי"ד מִלְעִיל

ה כב לָמָּה הִרְעַתָּה: הִטְעַם בִּמ"ם לֵלֵא דָגֵשׁ וְאוֹלָם בְּהַמְשַׁךְ לָמָּה זֶה: הִטְעַם בִּלֵּמ"ד וְהַמ"ם דְּגוּשָׁה

ו א עֲתָה: יֵשׁ לְהַקְפִּיד עַל קְרִיאָה בְּעִי"ן, קְרִיאָה בִּלֵּא"ף בְּמִקּוּמָהּ, מִשְׁנָה אֶת הַמְשַׁמְעוֹת

הַפְּטֵרַת שְׁמוֹת נוֹסַח אֲשֶׁכֶּנּוּ יַעֲשֶׂיָה כֹּז:

כז ז הַכְּמִכֶּתֶת: ה"א בִּפְתַּח וְכ"ף דְּגוּשָׁה

כז ח בְּסִאסְאָה: הַסֵּמֶךְ הַשְּׁנִי בְּשׁוֹא נַע לֹא לְקִרְוָתָהּ כִּמוֹ חוֹלָם¹⁰ בְּשִׁלְחָה: הַלֵּמ"ד רְפוּיָה בְּמִדּוּקִים¹¹ וְלֹכֵן הִיא בְּשׁוֹא נַח, הֵה"א בְּמִפִּיק

כז יג וְהִנְדִּחִים בְּאַרְץ: לֹא "מֵאֶרֶץ"

⁷ בְּתִשְׁבָּה לְשֵׁאלָה, נְפֻצִים תִּיקוּנֵי סוּפְרִים וְקוּרִאִים שׁוּנִים. רֹבֵם עַל פִּי תִנ"ךְ קוֹרֵן, בִּלֵּא יוֹדְעִים שֶׁהַמַּהְדּוּרוֹת עַל פִּי כֹא"צ שֶׁל בְּרוּיָאֵר וְבֵר אֵילָן מִדּוּקִים לֹאִין עֵרוּךְ יוֹתֵר מִקּוֹרֵן, וְכִמוֹ שֶׁהוֹסֵבֵר כֹּאֵן כִּבֵּר כִּמָּה פְּעָמִים. לִכֵּן כִּשְׁאֵנִי כוֹתֵב "קוֹרֵךְ" כּוּוֹנֵתִי בּוֹ זְמַנִּית גַּם לְסִימָנִים (בְּעִיקָר בְּמַהְדּוּרוֹתֵינוּ הִרְאֻשׁוֹנוֹת) וְלֵעִיתִים גַּם לֹאִישׁ מִצְלִיחַ וְכֹד', וְנִתְקִיִּים בֵּהֶם:

"וְכִשְׁל עוֹזֵר וְנִפְל עוֹזֵר". יֵשׁ תִּיקוּן קוּרִאִים בְּהוּצֵאת חוּרֵב לִפִּי בְּרוּיָאֵר.

⁸ יֵשׁ עֲדוּת לִכְךָ שֶׁבִּכְתֵּר אֶר"ץ הֲעִי"ן בְּחֹטֵף סָגוּל, רֹאֵה בְּגִלְיוֹן שְׁמוֹת סֵט

⁹ עַל פִּי רֹב תִּיבָה 'נֹא' מוֹטַעֲמֵת בְּרִבְעִי, עַל פִּי תוֹרָה קְדוּמָה, זִקֵּף

¹⁰ כִּדִּין אוֹתוֹתִית שֶׁאֵינָן גְּרוּנוֹתִית הַמְּנוֹקְדוֹת בְּחֹטֵף אֲשֶׁר הוֹסֵבֵר כִּבֵּר בְּעֵבֵר (וְרֹאֵה גַם בְּגִלְיוֹן תְּהִלִּים יֵד) שֶׁאֵם הֵן לִפְנֵי גְרוּנוֹתִית הֵן נִקְרְאוֹת כְּחֹטֵף הַגְּרוּנוֹתִית שֶׁכֹּאֵן הוּא קִמְץ רַחֵב.

¹¹ לֹא לְהִשְׁגִּיחַ בְּסוּפְרִים וְתִיקוּנֵי קוּרִאִים לְמִינֵיהֶם הַמְּדַגִּישִׁים אֶת הַלֵּמ"ד.

כח ב בִּיד: לא בִּיד

כח ד צִיצַת: הצד"י השניה בפתח¹². כְּבֹרָה: מפיק בה"א

כח ו שְׁעָרָה: העי"ן בשוא נח לא בחטף

כח ז שָׁגוּ תָעוּ שָׁגוּ תָעוּ שָׁגוּ פָקוּ: כולן מלרע

נוסח עדות המזרח ירמיה א:

א א יִרְמְיָהוּ: המ"ם בשווא נע למרות מה שנהוג בקרב הרבה אנשים לקרוא כאילו יש שם חירק

א ב לְמַלְכוֹ: המ"ם בקמץ קטן

א ג בֶּן-יֹאשִׁיָּהוּ: השי"ן בחירק חסר והי"ד דגושה וקמוצה, נכון הדבר גם לגבי צִדְקִיָּהוּ

א ה אֶצְרָךְ: הצד"י בקמץ קטן והרי"ש בשווא נח

ראשון של וארא:

ו ז לְאֱלֹהִים: האל"ף כלל אינה נשמעת

א כא וַיַּעַשׂ לָהֶם בְּתִים: הרב יעקב יקובוביץ נר"ו מביא מלשון המנחת-שי ומעיר

א, כא בְּתִים: התי"ו בדגש-קל! (מה"ק, ידידי),
כתבו המדקדקים שהדגש בתי"ו הוא
להפריד בינו ובין וַאֲשִׁיתָהוּ בְתָה (ישע"י ה, ו),
שהוא ענין שממה (מ"ש, סלת, מה"ק, ידידי), [ולא
זכיתי להבין, שהרי גם בְתָה ברבים היא
בתי"ו דגושה! כמ"ש בְּנִחְלֵי הַבְּתוֹת (שם), והרי
ההבדל בין לשון זכר ללשון נקבה הוא הרבה
יותר בולט!]

לשון המנחת-שי והערות ד"ר צבי בצר ז"ל

ויעש להם בְּתִים: כתבו¹³ המדקדקים שהדגש במלת בתים להפריד בינו ובין וַאֲשִׁיתָהוּ בְתָה (ישע"י ח, ו) שהוא ענין שממה, לפיכך לא אמרו בְתִים בתי"ו רפה.² [בְתִים].

תחלה אביא את ראב"ע הארוך בפרשת בא המצוין במראי המקומות בהערות.

מלת בתים – משונה בדקדוק, כי יש דגש אחר קמץ גדול, ואין זה משפט הלשון; רק אם היה הקמץ חטף, כמו "רְנוּ שְׁמִים (ישע"י מד, כג)". אולי היה כן בעבור חסרון יו"ד בִּית. שלא תתערב זאת הגזרה עם גזרת "עֲשֵׂת הַבְּתִים חָמֵר (יחזקאל מה, יד)" שהוא פתח, לשון רבים מן "הַאִיפָה וְהַבֵּת (יחזקאל מה, יא)".

לשון הרד"ק במכלול הובאה במנחת-שי. ערוגת הבושם דף יט א סיבות הדגש, בסעיף יג

גַּם מִכַּת תֶּנֶּה הַבֹּאֶה עַל תִּכָּה מִלְעֵיל כְּמוֹ לֶמַח • יִמָּה • סִמָּה • הַן הֵנָּה
הֵיוּ • הֵמָּה מִי מְרִיכָה • כִּי רַב־סִים אֵלֶּה חֲזָקִים כִּהְכָרָה בְּאוֹתֵיהֶם טָם
סֶהָץ כּוֹזְלִים וְעוֹזְרִים קָצַת לְהוֹרֹת עַל חֵמָה אִמָּר לִפְנֵיהֶם וַיִּדּוּ הָרָכִים
תִּכּוּחַ אַחֵר בְּרִי • הֵנָּה • הֵמָּה • כְּמוֹ סִתְמוֹחַ כְּתִכַּת כְּמוֹתֵיהֶם אֵעִפִּי מִיָּס בֵּה
וַיִּזְנוּ וַתִּזְנוּ הָרְבוֹת :

¹² יש חומשים שהשתבשו

¹³ המדקדקים: מכלול, עט ע"ב והשוואה: ראב"ע, חפירוש הארוך לשמו' יב ז, ד"ח ומלת בתים; ערוגת הבושם, פרק ו, יז ע"ב.

² על דגש 'בתים' ראה בהרחבה ע' שלזינגר, 'הצורה בתים', לשוננו יח (תשי"ב – תשי"ג), עמ' 17 – 24.

אכן מלת אכא מהנין דגוסס רביס מהמרקדקיס קיימו סקריחתה
מלעיל עס דעוניה מוכחות לה כסימן לב אים היינו למה'בתיס'
אכא • ימה • ממה •

אמנם בעל תקנה אברס אמר בלא ראה מן המרדקדקיס כלסונס
סיעמירובי אס לים בלכר • כיוצא בדבריו אלה מבחתי בספר
אחר בכתב יד אבל האלוף כמהרר משה קאזיס כדויכתב וזל' ולא תטעה
לקרות אכא מלעיל כמו ימה'ממה' כי אות ראסונה יסוד בהס אבל אכא אות
ראסונה בגוספת מהוא כמו כא לכך תקראנה מלרע עכ' •
ואם ארבה להוסיף נוסף מסלי הייתי אומר סכראיך דברי האומרי'סאות
ראסונה נוספת וזה מפני מהיז באה על המעט כדרך האותיות
הנוספות וכא יבא על הרוב והנה היא כאלף אתמול ואזרוע סהן נוספות
ובאות על המעט ובהיות הרבר כן אס תקרא אכא מלעיל תתן ריוח לרגס
הנזן לעזור בהוראת נח לפניו באמור במלת למה ותהיכה מתי אותיות
נוספות בראש תכה בלא במספט מה סאין הן במלת בתיס מהבית יסוד
וחסר בה העמדה בדי להרגיס היור הראויה בין הבית והתיו •

עד כה הביא חמש מלים ל-ב א-י-ש שיש בהם דגש שאינו צפוי אחרי קמץ. הביא גם מלים
כמו הנה המה. המקנה אברס טוען ש'אנא' אינו שייך לרשימה זו. מלה זו מוטעמת מלרע.
ערוגת הבושם מוסיף שהאל"ף ב'אנא' אינה שורשית. גם המלה פתים אינה ברשימה כי היא
מוטעמת מלרע.

אכנס בהיות סמסר על מלת אכא בפרסת ויחי ובפרסת כי תסח חד
מן ה' מליך בתרי טעמי • וחפסתי במקרא גרולה סהרפימו
הבומכירני בויכזיאה בסנת רעח ומבחתי סכל מלות אכא בין עס א' בין
עס ה' הן בתרי טעמי לכן נראה לפסר סתהיה קריאת אכא נקראת
בהעמר'קת לא מלעיל ולא מלרע כהחלט כי כן יחייבו תרי טעמי וכהיו'
תכת בתיס בטעס א' בלכר ומלרע • כל העמרה מועטת תספיק להרגיס
יור בית הבאה בכח קתץ הכ' כי כן בהעמר' מועטת גרגיס ויו עין הפעל
בכתה בכתה מלרע כמו בערב' היא ב'אה ובכקר היא ס'בה וכך ביד רמ'ה
ואפסר סכורך רגס התיו בכתיס ובתי ובתיך הוא להבריל' • ממעמר
החמר הכת סעמינה מרה והיא בקמץ • ואין לחשוב סכא להברילס מכת
סעמינה קטנה גס לא מכת סעמינה סחור העין כי הן כפתח ובית בתיס
בקמץ • וכזה נכיל לב אים מפיו סל לים •

ערוגת הבושם מיישב את הסימן 'לב-איש' או בגלל שבתים מוטעמת במקצת מלעיל, או
שהדגש בא להשלים את היו"ד של בית.
עתה נעבור לדברי ידידנו בעל תורת-הקורא נר"ו

³⁰ דגש זה חריג הוא, שהרי דגש קל אינו בא באמצע תיבה אלא אחר שווא
נח, ודגש חזק אינו בא אלא אחר תנועה קטנה, וכאן הבי"ת בקמץ גדול שהוא
תנועה גדולה.

וכתבו המדקדקים (נר' יהודה חזק), שלשה ספרי דקדוק עמ' 8-9. ידב"י הנקדן, שער המתינות. טעמי
המקרא המיוחס לר' יהודה בן בלעם, פרק על אחת יח"א ובגדכפ"ת, שער הת"ו. דר"ק, סכאל ע"ס ע"ב. ר'
משה הנקדן, דרכי הנקדן והנשיט, סוף ד"ה עתה אדבר על הדגש. וכן כתב בספר מסות הקראות, שמות א' כ"א,
שדגש זה הוא דגש קל. ובשער המתינות אף כתב ידב"י: אך השמר לך שלא
תדגיש את הת"ו בחזק.

ובמחברת התיג'אן (שער עניי הסגסס והמשרחס, ד"ה זה החלוקה) כתב שדגש זה הוא
דגש קל, אלא שכאשר הוא בא בשני טעמים (כגון: הקלס), לשיטת בן נפתלי הוא
בדגש חזק, ולבן אשר דגש קל, למעט בשני מקומות שבהם גם לבן אשר הוא
בדגש חזק, והם: וְכָתִים (דברים ו' י"א), וְאֶת־פְּתָיו (דברי הימים א' כ"ח י"א).

ויש שרצו לדקדק מדברי אבן עזרא (בהקדמת שיטה אחרת למירושו לתורה, ובשמות י"ב ד') שסובר שהוא דגש חזק, אך באמת המעין יזכר שאין שום הכרח מדבריו, ולא מסתבר שחולק על כל שאר המדקדקים (ואין את גודל שחולק, ואם יש דבר, יש לו להנהיג בכל גזלי המדקדקים שכתבו שהוא דגש קל).

והמדקדק ר"ה, שנקל בעיניו לסתור דברי כל גזלי המדקדקים שקדמו לו ולבדות כללים חדשים מלבן, כתב לחדש (שערי ימרה, שער ג' פתח ד') שהוא דגש חזק, וחלק בזה על דברי יהב"י שהביא שם, ודחה את דבריו בטענות שאין בהם ממש. וחבל שבחלק מהספרים שמסמנים הבדל בין דגש קל לדגש חזק נגררו אחר שיבושו של ר"ה.

ובטעם דגש זה, כתב רד"ק שהוא כדי להבדיל בינו ובין נאשיתוהו בְּתָה (ישעיה ה' ד') שהוא מענין שממה, שאם היו אומרים בְּתָהם בתי"ו רפה, לא היה הבדל בין בית בלשון רבים, ובין בתה בלשון רבים.

עתה נעבור למאמר של עקיבה שלזינגר המובא בהערות צבי בצר.

תחלה הוא סוקר את המלים במקרא שיש בהן שני טעמים והוא מסכם

ויש צד שווה לכל הצירופים שדנו בהם, הסדירים והלא-סדירים: הטעם הראשון — המשני — בא בהברה הראויה למתג⁴⁰ והשני — העיקרי — בהברת הטעם. לפיכך לא נמצא את שני הטעמים כתובים ליד שני עיצורים סמוכים זה לזה. הערה 40 מסביר את כוונתו 'הברה הראויה למתג', כי בפועל לרוב נשמטת הגעיא ה'קלה'.

(40) לפי הנוהג בכתובת המתג המקובל אצלנו, שהוא מאוחר יותר, על כל פנים נראה, שגם בעלי המסורה חשבו הברות הראויות אצלנו למתג כמהוות סוג בפני עצמן.

רק שתי מלים מצאנו היוצאות מכלל זה: בְּתָהִים (ונגזרותיה) וְאָנָּה (אָנָּה). אע"פ שאין למלים אלה הברה הראויה למתג, בכל זאת מוטעמות הן כמה וכמה פעמים בתרי טעמי, דבר זה עוד הוסיף לקשיים שנתקשו בהם המדקדקים, החל בראשונים, בביאור צורות אלה (קמץ גדול ודגש אחריו). דבר המתנגד בהחלט לדקדוק העברי המקובל.⁴¹

הערות 41-43

(41) בתים: ישע' כ"ב, י': זכרי' י"ד, ב'; דה"א כ"ה, י"א; ועוד. אנא: ברא' ג', י"ז; יונה א', י"ד; יונה ד', ב'; ועוד. בהוצאת קאהלי יש דוגמאות שאינן בדפוסים האחרים, כגון יהושע ט', י"ב. (42) יש שקראו קמץ קטן (ביניהם גוניוס), ויש שהרסיבו מתג על הניקוד (רוב האחרונים). אלו ואלו לא הועילו בתקנתם.⁴³ (43) יש עוד צורה הדומה לאלה: תלתייהן (דנ' ג', כ"ג). בקמץ גדול ואחריו דגש חזק, דגש זה הוא תשדיר לכאורה, שכן tt מקביל ל-št שבעברית ("שלתם"). אולם אין בניקוד זה שום זרות, כי בארמית המקראית ייתכן שתנועה ארוכה תבוא בהברה סגורה בלתי-מוטעמת, והברה זו גם ראויה למתג ואפילו לפני הברת הטעם ממש, והשווה את הנאמר לעיל (בלשצ'צ'ר). ועיי' להלן, הערה 64.

מתוך עדויות הראשונים "אביא כאן את דברי ראב"ע, כדי לעמוד על התפיסה המקובלת של הדברים. בפירושו לשמות י"ב, ז', הוא כותב: (1) ומלת בתים משונה בדקדוק כי יש דגש אחר קמץ גדול. (2) ואין זה משפט הלשון רק אם היה הקמץ חטף כמו רנו שמים (ישע' מ"ד, כ"ג, ושם מ"ט, י"ג). (3) אולי היה כן בעבור חסרון יו"ד בית. (4) שלא תתערב זאת הגזרה עם גזרת עשרת הבתים חומר (פעמיים ביחז' מ"ה, י"ד) שהוא פתח לשון רבים מן האפיפה והבת (שם, שם, י"א). (5) ומלת על הבתים יורנו כי היא מלעיל היפך המנהג. אם גנתח את דבריו בעיון, נראה מיד שאין פשוטם כמשמעם: (1) משמע שראב"ע חושב את הקמץ ואת הדגש כסותרים זה את זה. ועדיין אין אנו יודעים איזה מהם "משונה" לדעתו ואיזהו החוקי.

(2) מתברר שלדעתו הקמץ הוא חוקי, אלא שאיננו קמץ חטף (קמץ קטן) ועל כן נשאלת השושה על הדגש דווקא.
 (3) לפי משמעם של הדברים בא הדגש לתשלום אות שנאלמה, ז"א דגש חזק. אחרי תנועה גדולה ייתכן זה בערבית ובארמית (כגון בבינוני קל של הפעלים הכפולים), אבל לא בעברית. כאמור לעיל בפיסקה (2). לכן נדחה את הפירוש הזה, אע"פ שאין לנו לעת עתה ביאור טוב הימנו.
 (4) לכאורה אין הדברים מובנים כלל. אם "בתים" עלול להתערב עם "בתים", הרי הוספת דגש "בתים" תוסיף בלבול, כי גם "בתים" נכתב בדגש. "וכיון שלא פיסקה (3) ולא פיסקה (4) נתבארו מתוך הנחת דגש חזק — להפך, בדגש החזק התחיל עצם הקושי — ננסה להניח שהדגש הוא דגש קל. ובכן: בעבור חסרון היו"ד שבמלה בית נתהוותה הצורה בתים, ונוצרה הבעיה הנפתרת בפיסקה (4).⁴⁵ כדי שלא תתערבנה שתי המלים כתבו הנקדנים דגש קל, אשר תפקידו להורות את הקורא שיש לפניו אפתחת חדשה, Einsatz. על ידי זה נשמר הביטוי המדויק "בתים" (בהברה פתוחה) לעומת "בתים" (בהברה סגורה).

הערות 45 עד 48

(45) מתקבל על הדעת בהגייה ספרדית.
 (46) ודאי לא נקבל את ההסבר שצורה מסוימת נוצרה למטרה מסוימת, אבל אין זה פותר אותנו מלפני את הדברים. אם גם ייתכן ששיטתו של ראביע בזה היא מופרכת, הרי לא ייתכן שתהיינה סתירות בולטות כל כך בדבריו.
 (47) ע"י על "חסרון היו"ד" עוד להלן.
 (48) אין פיסקה (8) דגה בדגש כלל!

(5) מה פירוש "מלעיל"? והרי המלה היא מלרע, והטקסט שהיה לפני ראביע לא היה שונה בעניין זה משלנו. ואם תהיה מלעיל, מה יש בזה "הפך המנהג"? וכי לא מצאנו למה ולמה משמשות בערבוביה? אלא שכוונתו היא: המלה בתים שבפסוק זה, "אע"פ שהיא מלרע (מוטעמת בתי"ו) הרי היא גם מלעיל (מוטעמת גם בבי"ת), וזה הפך המנהג. כי אפילו בתרי"טעמי אין זה רגיל, שיבוא הטעם הראשון מלעיל.⁴⁹ ולכן פסוק זה מורה אותנו את פירוש הדברים: יש להטעים הן את הבי"ת והן את התי"ו, דבר שלא ייתכן בדרך כלל, אלא אם כן שתי ההברות הסמוכות — שתי מלים הן: לא בתים, כי אם ב"תים.⁵⁰ ראביע מביא את עיקר ראיתו מן ההטעמה הכפולה, ובגלל זה הוא מטפל בבעיה כאן ולא בהודמנויות קודמות (שמ' א' כ"א, ועוד).⁵¹

הערות 49 עד 52

(49) זוהי כוונת הציטוט "על הבתים" שבפיסקה (5).
 (50) "מלעיל" פירושו בחברה שלפני האחרונה דווקא, ולא שלפני-סניה. "מלעיל" ו"מלרע" הן תמיד סמוכות זו לזו. הטעמת antepenultima (כגון: הַאֲחֵלָה) נדירה מאוד מאוד בלשון העברית ואין לה מונח בלשון המדקדקים.
 (51) אפשר לנסח את הדבר כך, שבין הברה לחברה יש הפסק, בשיעור של עיצור אחד לפחות; ז"א שמבחינת המקצב "בתים" מקביל לקדמה ולא לקמה, ועל כן המלה ראויה לתרי"טעמי.
 (52) כיוצא בזה דן ראביע בניקוד המלה "הארץ" כברא' א', ב', אע"פ שזכרה בפסוק א'

שם, משום שהראשונה אינה יכולה לשמש דוגמה (סוף-פסוק).

א"ה. לענין הַאֲחֵלָה שבהערה 50, זו דוגמה ששוא נע (חטף) חוצץ בין ההברה המוטעמת להברה האחרונה, יש לזה דוגמאות אחרות של תנועה חוצצת כמו נַעְרָמו (שמות טו, ח) או יַעְרָפו (דברים לג, כח), וגם זה נדיר.

ההסבר הנ"ל יש לו אישור נוסף בהטעמת פסוק זה. כתוב בו על הבתים. אם ביטוי זה נחשב לשתי מלים (שתי יחידות קצב) בלבד, ולא לשלוש, הרי קרוב לשער שהנקדנים היו מבכרים את הכתיב *על הבתים (או, במקף, על־הבתים). ולא היו מקציבים לזה שני מפסיקים. כיוצא בו בויק' כ"ג, י"ד וט"ו: עד הַבְּיָאֲכָם (=עד הַבְּיָאֲכָם), מִיּוֹם הַבְּיָאֲכָם (=מִיּוֹם הַבְּיָאֲכָם). כוונת הנקדנים הייתה להבטיח את המבטא הנכון על ידי חלוקת הצירופים האלה לשלוש מלים כל אחד. האלף עלולה להיאלם ($h^a bi^a kām > h^a bi(y)^a kām$) בפועל זה (נחשל כפליים) ולכן יש צורך לשמור על המבטא הנכון. והנקדנים דאגו לשמירה זו: באותה פרשה, פסוק י"ז, כתבו "תביאו" באלף דגושה, 55 כדי להבטיח את המבטא $ta bi'u$, מחשש $ta bi(y)u$. הדגש כאן והדגש שב"בתים" דבר אחד הם, 56

הערות 53 עד 56

53 אמנם אין הכרח בדבר כשיש שתי תנועות (או תנועת גדולה ושוא אחריה) בין טעם לטעם, אבל מתקבל על הדעת במלית קצרה כגון "על". השווה וסרתם מן-הדרך (דב' י"א, כח; שם ל"א, כ"ט) לעומת להדיחך מן-הדרך (שם י"ג, ו'). מי יתיצב (שם ט', ב') במקום "מי יתיצב, עד שמצאתי (שה"ש ג', ד') במקום "עד שמצאתי, ועוד רבים כאלה.

54 השווה את שלוש המלים חם אבי כנען (ברא' ט', כ"ב); התנועות ואף השוואים מקבילים בדיוק לפסוקים הנדונים.

55 אחד מארבע "אלפין דגושין". שלוש מהן כתובות בצורות משורש בוא, והרביעית בצורה משורש ראה, אף הוא, נחשל כפליים: ראו (איוב ל"ג, כ"א): הרי"ש נקודה בקבוץ [במשמ' טונפו-העורך] והדגש בא להבטיח את הקריאה $ru-u$ (מחשש $ru =$ ראו, לפי המבטא בזמן המסרנים).

56 ב"ראו" נהגו לפרש דגש חזק, וב"תביאו" וכו' — מסיק (כנראה הסתמכו על כך, שבכ"י נוהגים לכתוב מסיק לא רק בה"א בלבד; אבל שכחו, שבכל האותיות הנכתבות במסיק אין נוהג זה קיים אלא בסוף המלה, ולא באמצעה). ארבעת האלפין הדגושין מלמדים זה על זה, ודגשים פלים הם.

א"ה: לעניין הדגש במלה ראו יש בספר כא"צ והנוסח המקובל עמ' 37

9. סימון כפול לשורק בתיבה שיש בה א' נחה

ל

הראובני (במ' כו, ו), לראובני (דב' ג, יב; ד, מג; יהושע יב, ו), ולראובני (דב' ג, טז). הסימון הכפול של תנועת השורק אינו נוהג בל דרך שיטה; השווה הראובני (ל במ' לד, יד) ועוד. אך קשה להניח שיש כאן שגיאה גרידא — הנשנית בחמשה מקומות. ויש מקום לומר, שדרך זו של סימון כפול היתה ידועה גם לשאר נקדנים. על פי זה תתבאר הא' הדגושה של ראו (איוב לג, כא): אלמלא הדגש (- מסיק), היו רואים את האל"ף נחה, והקבוץ והשורק היו נתפסים כתנועה אחת. ע"כ מדברי ר"מ ברויאר

ישוב דברי עקיבה שלזינגר

אין אפוא ספק שהמלה בתים הובנה בתקופת המסרנים ולאחריה כבעלת הברה פתוחה. הדבר לא נתקבל על דעת רבים, כי הדגש (אם אינו דגש חזק) היה ראוי ליפול, בלי שים לב לכך מהי סיבת הנחתו, משום שמקומו אחר נחנסתר. אולם ברור שביטאו בתים, בכל התקופות, ואי אפשר לכתוב בלי דגש. בעית-ניקודה של אָנָא (אנה) דומה בכל פרטיה לבעיה הנדונה. בקשר עם מלה זו אין שום צורך לחזק את הדברים האמורים, שהמכוון הוא להפסיק הפסקה ברורה בין הברה להברה: כולי עלמא מודים, שמלה זו מורכבת משתי מלים: אָ(ה) + אָנָא. אחרי שהגענו לתפיסה זו במבנה ההברות של בתים ואנא, לא יקשה למצוא ראיות נוספות בטקסט עצמו.

בכל הדפוסים כתוב בתים, בתיו וכו' בלי מתג, אבל בצורות בְּתִיכֶם, בְּתִיחֶם וכו' ברובם כתוב מתג. 57 אמנם ראויה הברה זאת — במרחק זה מהברת הטעם — למתג, אבל בתנאי שתהא פתוחה. ניקודן של בתים, בתיו, בתיכם, וכו' דומה בכל דבר לניקודן של ערים, עריו, עריכם וכו'. יש צד שווה לשתייהן. שכן שתייהן הן ריבוי קמוץ של שם "סגולי" (במקום *בְּתִיחֶם, עֲרִיחֶם), 58 אלא שב"ערים"

שתיהן הן ריבוי קמוץ של שם „סגולי“ (במקום *קִיתִים, עֲנִיִּים), 58 אלא שב„ערים“ וכו' אין הרי"ש מקבלת דגש. צורה שלישית הבאה בחשבון לשם השוואה עם שתי אלה, יָמִים (במקום *יָמִים), אין לה קמץ בצורות הנגזרות. 59 נראה לי שתיאור זה מתאים להשקפותיהם של המסרנים ושל ראשוני המדקדקים. אע"פ שאין הוא פותר את שאלת התהוותה של הצורה. 60

הערות 57 עד 60

(57) כללי המתג ברוב כה"י והדפוסים הם המקובלים אצלנו, אע"פ שאין הם כן בכ"י המיוחס לבן-אשר. אין ספק שבשטח המתג הייתה התפתחות מסרנית אחרי זמנו של בן-אשר, לפחות באסכולות סופרים מסוימות, ואין שום סיבה לבטל את ערכה של התפתחות זו או להטיל ספק במקוריותה. וראה לעיל, הערה 40.

(58) נמצא למעשה פעם אחת: שופי י', ד'.

(59) פעלה כאן. כפי שהכירו כבר אחרים, אנלוגיה של המלה קָנים. אין ספק שזהו ההסבר הנכון, כי הריבוי הנדיר יָמֹת בא רק בתקבולת עם קָנֹת (גם היא צורה נדירה ביחס אל שנים), כך שרואים עדיין את פעולת האנלוגיה. אין התקצרות הקמץ מוכיחה נגד גזירת המלה משורש ע"י השוה נָדֹךְ וקָשֹׁן.

(60) בארמית (גם במקרא וגם בסורית) מנקדים קמץ ודגש, ואין זה מקל עלינו במציאת הפתרון. באוגריתית כותבים בהתם (יחיד: בת) וכנראה לפנינו ריבוי שבור, המצוי, כידוע, בייחוד בערבית. אמנם אפשר לגזור את כל אלה מצורה קדומה משותפת *ba-atim, אבל בדוחק.

המסורה (דה"א כ"ח, י"א) מונה חמישה מקומות שבהם תי"ו „דגושה בחוזק“, 61 וכוונתה למקומות שבהם בא דגש אחרי קמץ גדול והמלים הן בתרי"טעמי (כל הדוגמאות כבר נזכרו לעיל). אם כוונת „בחוזק“ היא להקפיד ולהרבות בהגיית דגש חזק, הרי אין להבין מה עניין ההטעמה הכפולה לזה, והרי תרתי דסתרי הם, כאמור לעיל. אלא ודאי שהכוונה היא לחיזוק במבטא הדגש הקל, היינו הקפדה יתרה בהפרדת ההברות. המסקנה היא: לעולם אין קוראים בתיים, אלא או בִּיתִים (בהטעמה רגילה ובהפסק מועט) או בַּיתִים (בתרי"טעמי ובהפסק ניכר).

הערה 61 מהורית הקורא ומכתאב־אלכלף למישאל בן־עזיאל נראה, שמסורה זו היא לבן-נפתלי,

אך אין זה משנה לעניננו.

המלה אנא אינה ראויה למתג, אבל יש אפשרות אחרת להכריע בעניין מבנה ההברות. בספרי אמ"ת יש שבא במלים המוטעמות במשרת כעין טעם משני בהברה שלפני הטעם: צינורית. 62 אבל תנאי הוא שהברת הצינורית תהא פתוחה, והנה אנו מוצאים צינורית במלה אָנָּא, 63 וזה מוכיח כמאה עדים.

הערה 62 ע"פ צורתו הדומה לטעם צינור, הוא זרקא; ואין זה טעם ממש.

הערה 63 כגון תהי קסיה, ד' (ברוב הדפוסים).

לבסוף רצוני להעיר, שעל ידי המסקנות שהוסקו לעיל נפתח פתח חדש לביאור הדגשים שבמלים ימה, שמה, אלה, הנה, למה וכיו"ב. גם כאן הייתה הקפדה מיוחדת על חלוקת ההברות, כדי לשמור על התנועה הסופית הנוטה לבסוף רצוני להעיר, שעל ידי המסקנות שהוסקו לעיל נפתח פתח חדש לביאור הדגשים שבמלים ימה, שמה, אלה, הנה, למה וכיו"ב. גם כאן הייתה הקפדה מיוחדת על חלוקת ההברות, כדי לשמור על התנועה הסופית הנוטה

לתיאלם, 64

הערה 64 אם נשתמש במסקנתנו גם בנוגע לקריאת הצורה תִּלְתִּיהוֹן (לעיל, הערה 48) ונקרא

תִּלְתִּיהוֹן, הרי מצאנו בזה את התחלת ההתפתחות האנלוגית הנראית בצורות הסוריות ארִבְתִּיהוֹן חֲמִשְׁתִּיהוֹן וכו' ע"כ מאמר עקיבה שלזינגר.

לפי דבריו הדגש בכל 'לב-איש' [לְמָה בְּתִים אָנָּא יְמָה שְׁמָה] הוא דגש קל שלא בא לסגור הברה. יתכן שיובאו דברים נוספים בגליון בוא.

הנוסח ומקורותיו המשך מגליון שמות עז

ב ט והינקהו: לשש. מ"ש. והינקהו: ד

מנחת-שי: **וְהִינְקָהוּ**: חקו"ף בחירק בספרי מדוייקי, וכן כתבו ^{כד}חזקוני, ^{כח}ומנחת כהן. וכן כתו' בס' ^{כו}בעל הלשון (בשורש ילך), היליכי את הילד הזה, ומשקלו אצל וְהִינְקָהוּ לוֹ, עכ"ל, וכך הם דברי ^{כז}עזרא.

ב י וַיְגַדְלֵ: ששוד. וַיְגַדְלֵ: ל השמטת דגש אופיינית ללנינגרד.

ב יב כי אֵין: לשש. מ"ש. כי-אֵין: ד

מנחת-שי: **כִּי אֵין**: בס"ס כי בגלגל לא במקף. [כ"י].

ב יז/יט **וַיִּשְׁקֶ: לָד. וַיִּשְׁקֶ: שש²**. הערה 2 כעיו זה לקמו לב כ. גם שם כתוב וַיִּשְׁקֶ. שווא בסוף מלה אינו מנוקד לרוב, באות ך השווא מנוקד, וההסבר המקובל להבדילו מצורת ך. גם בדגש בת"י בסוף מלה מקובל לנקדו וַיִּשְׁתֶּ שְׁמַעְתָּ וכד'. כאן רואים מנהג לנינגרד וונציה לנקד בשני שוואים בסוף מלה גם כשהאחרונה אינה דגושה.

ב כ וַיֵּאכֶל: לש. וַיֵּאכֶל: ש?

ג ה שֶׁל־: ל, ב"א. שֶׁל־: שש, ב"נ לבן-נפתלי נוספה געיא.

ג ט וגם־: לשד. וגם־: ש מקף או רביע?

ג יג הנה: לשד. הנה: ש

ג טו כה־: לשש. כה: ד

ג יח נלכה: שד. נלכה: ל

ג כ נפלאתי: לשש. נפלאתי: ד, מ"ק-ד; אעשה: לששוד. אעשה: או"ת³ הערה 3 כן ניקד או"ת גם בבר' מז ל. לפי עדות קמחי בכתר ארם-צובה בחטף סגול. נפלאתי בקמץ מונה ר"מ ברויאר בחריגים של ונציה שנדחו ברוב ההוצאות המקובלות.

ג כא הָעֵם־: לש, מ"ש. הָעֵם־: ש

מנחת-שי: **הָעֵם־הַזֶּה**: במקף ומאריך¹² בה"א בספרי כ"י. [הָעֵם־הַזֶּה].

^{כד} חזקוני: על אתר.

^{כח} ומנחת כהן: על אתר.

^{כו} בעל הלשון: יל"ך, 95 ע"ב.

^{כז} עזרא: על אתר.

¹² דו-ערכותו של המונח 'מאריך' אינן נורצ'י בולט בפסוק זה ביותר. 'מאריך' הראשון (בתיבה 'חן') מורה על מירכא, וחשני (בתיבה 'העס-הזה') על געיה.

ד ג השליכהו: לשש, מ"ש, מ"ג-ד. השלכהו: ד

וישלכהו: ששד, מ"ש, מ"ק-ש, מ"ג-ד. וישליכהו: ל, מ"ק-ל

מחלוקת כתיב בשתי המלים. בראשונה ונציה בלי יו"ד בניגוד לשאר המקורות לרבות מסורתו הגדולה; בשניה לניגוד גורס יו"ד ומסתייע במסורתו הקטנה.

מנחת-שי: **הַשְּׁלִיכָהוּ**: טעם ^דהמדפים להדפיסו חס' יו"ד, שחזא מלא ע"פ המסורת, ^הכמו שגמס' כאן במקרא גדולה, וכן מנאו בעל ^ומנחת כהן בפ' וישב בכלל המלאי בלישג' בתורה, וגם פה כתב השליכהו ארצה לחוד ¹³ומל', וישלכהו ארצה חס'. וכן הוא בספרי' כ"י מדוייקי'. ומה שכתב ^טבמסרה גדולה במניין החסרי', השליכהו ארצה ב' בו לאו אהשליכהו קאי, אלא על וַיִּשְׁלַכְהוּ, ופי' ב' בו ר"ל השני שבפסוק שהוא חס' יו"ד. וגם ^יהרמ"ה ז"ל כתב בפירושו השליכהו ארצה מל' יו"ד כתי'. ^{יא}עוד כתב כל לשון השלכה דקרי למ"ד ידיה חירק כל אורית' מל', בר מן ח', ומנה כל הכתובים במסרה גדולה שחם שבעה באוריתא, ובתוכם ארצה וַיִּשְׁלַכְהוּ ארצה (כמו שהגהתי). עוד הוסיף וַיִּשְׁלַכְהוּ אתו הַבְּרָה (בראשית לו, כד) (דפ' וישב) <שחם> ח' חסרי' בין כולם, ^{יב}כמו שכתבתי שם. [השליכהו].

בספר כא"צ והנוסח המקובל עמ' 69 מפרט ר"מ ברויאר בעניין לניגוד, גם בריטיש ללא ו.

ל	בששד	הערות מסורה המסייעות לבששד
וישלכהו	וישלכהו	מ"ג-ד: וישליכהו י"ג חסרי' י' בליש...; מ"ק-
		קד: הַשְּׁלִיכָהוּ (תְּשַׁלֵּךְ) יב' חס' בליש; מ"ק-ש
		כאן: וַיִּשְׁלַכְהוּ יא' חס' בלישג'; מ"ג-ד: וישליכהו

ג' ב' חס' וחד מל'.... דדניאל (ח, ז) מלא ^ה. הערה 6

מ"ק-ל כאן; דג' ה, ז מסרת: וישליכהו ב' מל'; אך מ"ק זו נסמכת על ידי כל המסורות והמסורות שהובאו כאן.

ד יח אלקה: שד. אלקה: לש בהשוואה ל-ג יח, כאן גם ששון; גורס בח"פ.

ד כ ע'ל: לש. ע'ל: ש

ד כג ויעבדני: לשש. ויעבדני: ד

ד כג ויפגשהו: לש. ויפגשהו: ש?

ד כו אמרה: לש. אמרה: ד

ד כח לאהרן: לשש. לאהרן: ד

ד לא וישתחוו: שד. וישתחוו: ל מטרת הדגש למנוע קריאת וַיִּשְׁתַּחֲווּ.

^ד המדפים: ד, ונציה ש"ז.

^ה כמו שגמס': מ"ג – ד על אתר.

^ו מנחת כהן: בר' לו כד.

^ז וגם פה: מנחת כהן על אתר.

¹³ א"ה. מקובל לקרוא את ה'ל' במסורה: לית, כלומר אין עוד כמוהו. המנחת שי קרא: לחוד

^ט במסרה גדולה: מ"ס – ד של 25.

^י הרמ"ה ז"ל: של"ך.

^{יא} עוד כתב: שם.

^{יב} כמו שכתבתי: מ"ש בר' לו כד ('וישלכו אתו הברה').

ה ג נלכה: שד. נלכה: לש כמו ד יח; פן-יפגענו. לש. פן-יפגענו: ד

ה ד מַמְעָשִׁי: ל. מַמְעָשִׁי: שש בלנינגרד הגעיא במקום ה'טבעי' לפני חטף.

ה ז כתמול: לשש, מ"ש, מ"ג-ל כא כט. כתמל: ד, מ"ג-ד בר' לא ב מחלוקת כתיב. ונציה בניגוד למקורות.

מנחת-שי: כתמול: מל', וכן הוא בהעתק הללי ובכל ספרי מדוייקי, *כחברו שבסמוך. ^בומדפיס המסורת טעה כמו שכתבתי בפ' ויצא סי' ל"א. גם ^דבעל מנחת כהן נשתבש בכל המקומות. וכבר הארכתי שם כל העורך. [כתמול]. ילכו: לשש. ילכו: ד

ה ט ויעשו-בה: לשש, מ"ש. ויעשו-בה: ד מנחת-שי: ויעשו-בה: הבי"ת רפה. [ויעשו-בה].

ה יד -שמו: לשד. -שמו: ש מצינו במקום אחד שמו מלרע, כ"ש-מו אתי בבור: (בראשית מ טו).

ה טז וקטאת: לשד. וקטאת: ש הערה 4 השוה גם ניקוד ש בר' טו ח: באת.

ה יח תתנו: ששד. תתנו: ל הדגש בלנינגרד מיותר. יתכן שבא להוציא מניקוד תתנו.

ה כב לָפִי ששד. לָפִי: ל? כך נראה בלנינגרד **לַמְתִּיחָה** כמדומה שמקפים בשאר מקומות לרוב בולטים יותר, הרווח בין המלים הוא קטן. ככל הנראה הלמ"ד במרכא לא בגעיא, והדגש בגלל אתי מרחיק.

הפטרות שמות

אשכנז

ישעי' כז ו פרח כ' וק': אלקד, מע, מ"ס-ד יס. יפרח כ': מד' פירוש: מדנחאי, כלומר מזרחיים. כלומר בבבל גרסו כאן כתיב וקרי.

ה בַּסְאָסָה: קד. בַּסְאָסָה: א. בַּסְאָסָה: ל בכתר ארם-צובה הסמ"ך בחטף קמץ כדין שווא נע (עקב הדגש) לפני גרונית המקבל את ניקוד הגרונית. ויש לציין מה שצוין אצלנו (גם בדקדוקי הקריאה בגליון זה) כמה פעמים שכאן ודומיו חטף קמץ רחב ולכן הקורא כאן סמ"ך כמו בחולם ואת האל"ף שאחריה כמו פתח (BESASOA) הוא מהמתמיהים כי הוא סותר עצמו תוך כדי מלה! הדגש בסמ"ך הראשונה בלנינגרד אינו מובן.

בשלחה: אלק. בשלחה: ד הדגש של עי"ן הפועל בבנין פיעל נופל לעתים כאשר הוא בא בשווא. כאן במקומות אחרים יש דגש.

^א כחברו: לחלץ פס' ח.

^ב ומדפיס המסורת: מ"ג - ד בר' לא ב; מ"ק - ד על אתר.

^ג כמו שכתבתי: ראה מ"ש בר' לא ב ('הנה איננו עמו פתמול שלשים').

^ד בעל מנחת כהן: על אתר ובבר' לא ב.

1. שמות ד כג: וְאָמַר אֱלֹהִיךָ שְׁלַח אֶת־בְּנִי וְיַעֲבֹדֵנִי וְתִמְאַן לְשִׁלְחוֹ:
 2. שמות יא א: כְּשִׁלְחוֹ כָּלָה גֵרְשׁ יִגְרַשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:
 3. שמואל ב יט לב: וַיַּעֲבֹר אֶת־הַמֶּלֶךְ הִירְדֹן לְשִׁלְחוֹ אֶת־בִּירְדֹן הִירְדֹן:
 4. יחזקאל לא ה: וְתִרְבִּינָה סָרַעְפָּתָיו וְתִאָּרְכְּנָה פִּאֲרָתּוֹ מִמֵּי רַבִּים כְּשִׁלְחוֹ:
- מכל מקום אחרי שראינו במקורות המובהקים שאינו דגוש עלינו לקבל אותם.

יג וְהַנְּדָחִים: אד. וְהַנְּדָחִים: ל; וְהַשְׁתַּחֲוִי: אל. וְהַשְׁתַּחֲוִי: ק
 לניגוד משמיט דגש ה"א הידיעה. אם אני מבין נכונה הכוונה כאן למקום הטעם במלה
 והשתחו. אבל לפי מה שאני בכ"י קהיר איננו רואה הבדל. **והשתחו** בצילום זה הכל
 מטושטש. שרידי הדרגא אינו מראים שהיא תחת הוי"ו השנייה.

כח ד הֵייתָה: אל, ב"א, מ"ש. הֵייתָה: ב"נ
 לפי בן-אשר יש געיא בוי"ו, ולבן-
 נפתלי אין.

ז כְּשָׂכָר: אלק. כְּשָׂכָר: ד ונציה מדגיש אחרי הברה פתוחה בניגוד לחק יהו"א.

יא פִּי: אלק. פִּי: ד ברור שהמהפך בונציה הוא טעות.

בהפטר בני תימן נטפל אי"ה בעתיד.

תָּנוּ לְחֶכֶם וְיִחְכְּמוּ-עוֹד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע
 שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>
 מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה
<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&p=272195#p272195&t=10317>

אם אתם מתעניין
 בהבטים הלשוניים של התורה
 (לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
 אתם מוזמן להרשם (בחנם)
 לקבלת דוא"ל געושיאים לשוניים
 בכתובת: franklashon@gmail.com
 ☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ☺